Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Suuri valiokunta
00102 EDUSKUNTA
SuV@eduskunta.fi

Asia: E 132/2021 vp
Ympäristöministeriön lausunto eduskunnan suurelle valiokunnalle;
Valtioneuvoston selvitys: Alustavia ennakkovaikuttamislinjauksia perustuen komission kestävän rahoituksen asiantuntijatyöryhmän raporttiin (tuleva taksonomian neljän ympäristötavoitteen delegoitu säädös)

Ympäristöministeriö kiittää suurta valiokuntaa mahdollisuudesta antaa lausunto valtioneuvoston selvityksestä liittyen EU:n kestävän rahoituksen asiantuntijatyöryhmän raporttiin (tuleva taksonomian neljän ympäristötavoitteen delegoitu säädös).

Rahoitusala ja yritykset ovat ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamisen kannalta tärkeässä asemassa. Yksityisen rahoituksen kanavoituminen kestävyystavoitteiden mukaisiin investointeihin on välttämätöntä rahoitustarpeiden mittaluokan sekä tavoitteiden kiireellisyyden takia. Ympäristöministeriö katsoo, että rahoitusmarkkinoiden käyttöön tarkoitetut kriteerit, joiden avulla rahoittajat voivat tarkastella yhtenäisesti taloudellisten toimintojen kestävyyttä, voivat kirittää suomalaisten toimijoiden ympäristökestävyyttä ja antaa yrityksille kansainvälistä kilpailuetua.

Ympäristöministeriö korostaa, että taloudellinen toiminta, joka merkittävästi edistää ympäristötavoitteita, edesauttaa myös Suomen kestävän kasvun tavoitteita. Kestävän rahoituksen ja siihen liittyvien hyödyntämismahdollisuuksien tuntemusta tulisi lisätä. Eri alojen toimijoille tulee luoda mahdollisuudet täyttää teknisten arviointikriteerien vaatimukset käytännössä ja ilman kohtuuttomia kustannuksia tai liian pitkälle menevää sääntelyä. Kuten Suomen ympäristökeskus toteaa lausunnossaan ympäristövaliokunnalle, keino saavuttaa tämä päämäärä on suunnata T&K-toimintaa ja yritysneuvontaa siten, että ne toimijat jotka haluavat hyötyä taksonomian mukaisesta rahoituksesta saavat tietoa ja valmiuksia joilla voivat suunnata toimensa siten, että ne täyttävät jatkossa arviointikriteerit.

Taksonomian kriteerien täyttäminen on toimijoille vapaaehtoista. Niiden osoittamaan suuntaan pyrkimisessä on kuitenkin nähtävissä hyötyjä markkinoiden kysynnän, laajempien arvoketjujen ja rahoitusmahdollisuuksien näkökulmista. Suomella on jo nyt tarjota monenlaisia ratkaisuja ja teknologiaa, joilla voidaan ratkaista ympäristöhaasteita useilla keskeisillä sektoreilla. Suomi on vientivetoinen maa, jossa yritysten kilpailuetu globaaleilla markkinoilla perustuu monin osin myös kestävyysnäkökulmien huomioimiseen. Suomelle murros avaa merkittäviä liiketoimintamahdollisuuksia.

Rahoitusmarkkinatoimijoilla on suuri tarve yhdenmukaisille käytänteille sen suhteen, mikä on ympäristön kannalta kestävää. Sijoittajien keskuudessa on myös valtava kiinnostus suunnata rahoitusta kestäville kohteille, ja kysyntä on ollut suurta. Kohteita on ollut vaikea löytää datan ja yhtenäisten määritelmien vuoksi. Erilaiset selvitykset, joissa on kartoitettu taksonomian merkittävän edistämisen kriteerien täyttävien taloudellisten toimintojen määrää Euroopassa, osoittavat, että osuus investoinneista ja yrityksistä on vielä pieni. Yksi selitys pienelle osuudelle on se, että arvioinneissa on ollut käytettävissä vasta ilmastonmuutoksen hillinnän kriteerit. Toinen selitys on se, että kriteerit pyrkivät korkeaan tasoon, jolloin ei olekaan tavoitteena tai realistista, että kaikki nykyinen toiminta olisi laajasti kriteerien piirissä. Ympäristötavoitteita

edistävät kriteerit laajentavat toimintojen kirjoa, joka voi tulevaisuudessa olla taksonomianmukaista. Ympäristöministeriö näkee esimerkiksi kiertotalouden edistämisen ja ympäristökriteerien kautta monimuotoisuutta edistävän metsänhoidon saralla paljon positiivisen erottautumisen mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille ja toimijoille.

Ympäristöministeriö haluaa muistuttaa, että Suomi toimi EU:n neuvoston puheenjohtajana vuoden 2019 jälkipuoliskon, jonka aikana puheenjohtajuuskauden yksi painopisteistä oli ”EU globaalina ilmastojohtajana”. Suomen puheenjohtajuuskauden merkittävä saavutus oli poliittisen yhteisymmärryksen löytyminen kestävän rahoituksen taksonomiasta joulukuussa 2019. Taksonomia-asetus toimeenpannaan delegoitujen säädösten kautta, joista nyt työn alla oleva toinen kokonaisuus kohdistuu neljään ympäristötavoitteeseen.

Ympäristöministeriö pitää valtioneuvoston kannan mukaisesti tärkeänä, että taksonomian tekniset arviointikriteerit täyttävät niille taksonomia-asetuksessa asetetut vaatimukset koskien esimerkiksi ympäristötavoitteiden merkittävää edistämistä ja teknologianeutraalius-periaatteen toteutumista, ja että taksonomian taloudelliset toiminnot muodostaisivat mahdollisimman kattavan kokonaisuuden, jotta entistä useammalla sektorilla ja taloudellisella toimijalla olisi mahdollisuus pyrkiä taksonomianmukaisuuteen. Lisäksi ympäristöministeriö haluaa korostaa taksonomian arviointikriteereiden tiedeperustan tärkeyttä.

Kiertotalous

Ympäristöministeriö haluaa korostaa lähtökohtana, että Suomi on sitoutunut edistämään hiilineutraalia kiertotaloutta sekä kestävän kehityksen ja rahoituksen tavoitteita osana vihreää siirtymää. Hiilineutraalin kiertotalouden tavoitteena on osaltaan auttaa saavuttamaan Pariisin ilmastosopimuksen tavoitteet, vähentää haitallisia ympäristövaikutuksia ja estää luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä.

Ympäristöministeriö pitää hyvänä, että taksonomian kiertotaloutta koskevien teknisten arviointikriteerien perustana on tavoitteet talouden irtikytkennästä luonnonvarojen käytöstä sekä luontopääoman uudistaminen. Ympäristöministeriö kannattaa arviointikriteerien perustana olevia materiaalien käytön tavoitteita, kuten EU27 materiaalijalanjäljen (RME) pienentämistä 59 %:lla vuoteen 2030 mennessä ja 75 %:lla vuoteen 2050 mennessä verrattuna vuoden 2015 perustasoon. Kannatettavaa on myös kaikkien materiaalien kierrätysasteen nostamisen tavoite keskimäärin ainakin 25 %:lla vuoteen 2030 mennessä. Kiertotalouden ratkaisujen avulla näihin tavoitteisiin päästään lisäämällä tuotteiden kestävyyttä, korjattavuutta, päivitettävyyttä, uudelleenkäyttöä ja kierrätystä sekä vähentämällä jätettä ja päästöjä.

Ympäristöministeriö katsoo, että teknisen asiantuntijatyöryhmän raporttiin sisältyvät esitykset teknisiksi arviointikriteereiksi ovat pääpiirteissään hyvin linjassa kiertotalouden edistämisen kanssa. Kriteerit ovat kunnianhimoisia ja ne on linkitetty varsin yksityiskohtaisesti olemassa olevaan mm. kemikaaleihin liittyvään sääntelyyn. Arviointikriteerit ovat kuitenkin osin varsin haasteellisia toimeenpanon ja verifioinnin kannalta. Ympäristöministeriö korostaa, että teknisten arviokriteereiden tulisi olla helppokäyttöisiä, ymmärrettäviä ja yksitulkintaisia, jotta ne antavat luotettavat ja käyttökelpoiset puitteet kansainvälisten rahavirtojen ohjaamiselle ympäristön kannalta kestävästi. Lisäksi teknisten arviointikriteerien tulisi soveltua rakenteiltaan erilaisille ja eri kokoisille yrityksille. Kiertotaloudessa toimii paljon pk-yrityksiä ja arviointikriteerit eivät saisi johtaa kohtuuttomaan hallinnolliseen taakkaan pk-yrityksille.

Ympäristöministeriö pitää tärkeänä, että eri **teollisen tuotannon** aloilla pystyttäisiin laajasti hyödyntämään teknisten arviointikriteerien käyttöä, etenkin kiertotalouden ympäristötavoitteen osalta.

Ympäristöministeriö kannattaa kunnianhimoisia tavoitteita, mutta katsoo, että joltain osin kierrätysmateriaalien osuudet uusissa tuotteissa ovat liian korkeita ja voisivat edellyttää esimerkiksi siirtymäaikoja ja osuuksien asteittaista nousua. Toisaalta joistakin osuuksista, kuten valmistavasta teollisuudesta, kierrätystavoitteet puuttuvat kokonaan. Kierrätysmateriaalien osuuksien osalta tulee muistaa, että nykytilanteessa ei välttämättä ole saatavilla korkealaatuisia, turvallisia ja teknisesti toimivia kierrätysmateriaaleja riittävästi. Liian korkeat kierrätysosuudet voivat johtaa siihen, että vain hyvin harvat yritykset yltävät kriteereihin. Olisi kuitenkin tärkeää ohjata rahoitusta myös niille yrityksille, jotka lähtevät liikkeelle pienemmistä kierrätysosuuksista, koska ne ovat tärkeitä alan kehitystyössä kohti korkeampia kierrätysprosentteja. Siirtymävaiheen kriteereitä voitaisiin tarkistaa kierrätysmateriaalien markkinoiden kehittyessä.

Esimerkiksi vaatteiden osalta kierrätysmateriaalin osuudeksi (post-consumer waste) on teknisissä arviointikriteereissä ehdotettu 70 % tuotteen painosta. Parhaillaan vain noin yksi prosentti vaatteiden materiaaleista kiertää globaalisti suljetussa kierrossa takaisin vaatteiden raaka-aineiksi. Tulee ottaa huomioon, että poistotekstiilien erilliskeräys on käynnistymässä EU-laajuisesti vasta vuoden 2025 alusta, joten vielä kierrätysmateriaalia ei välttämättä ole riittävästi vaateteollisuuden käyttöön. Toimivan arvoketjun rakentaminen kestää aikansa. Kierrätysmateriaalin osuuden vaiheittainen lisääminen olisi siten tarkoituksenmukaista.

Ympäristöministeriö korostaa kierrätysmateriaalien kohdalla haitattomien ja turvallisten kiertojen tärkeyttä. Uusissa tuotteissa tulisi korostaa safe-by-design –periaatteen (EU:n kemikaalistrategia) käyttämistä ja erityistä huolta aiheuttavien aineiden vähentämistä ja korvaamista vähemmän haitallisilla aineilla.

Rakennukset

Rakennusten purkamisen toiminnon tekniset arviointikriteerit sisältävät muun muassa 90 painoprosentin vaatimuksen purkujätteen kierrätykselle. Ympäristöministeriö tukee raportissa ehdotettuja teknisiä arviointikriteerejä rakennuksille. Kiertotalouteen siirtymisen tekniset arviointikriteerit ovat määrällisesti mitattavia ja perustuvat olemassa oleviin EN- ja ISO-standardeihin. Ympäristöministeriö pitää myös hyvänä, että rakennusten huoltotoiminta huomioidaan kriteereissä. Ympäristöministeriö katsoo kuitenkin, että jotkut kriteerit ovat liian yksityiskohtaisia ja täten olisi tarve vaikuttaa siihen, että niistä tulisi yrityksille helppokäyttöisempiä. Lisäksi ympäristöministeriö ehdottaa, että uusiutuvien materiaalien käyttö lisättäisiin osaksi kiertotalouden edistämisen arviointikriteeriä, jotta kohdan vaatimus 30 painoprosentin osuudesta olisi helpommin saavutettavissa. Lisäksi olisi hyvä, että rakennusten rakentamisen kiertotalouteen siirtymisen ei merkittävää haittaa -kriteerit sisältäisivät mahdollisuuden, jonka mukaan rakentamisalueen toimintojen takia luonnon monimuotoisuuden heikentyminen voitaisiin kompensoida. Näin ekologista kompensaatiota voitaisiin rahoittaa osana taksonomian mukaista rakennushanketta. Tällä hetkellä rakennusten rakentaminen esimerkiksi tontille, joka edellyttää metsän raivausta tai hedelmällisen maaperän käyttöä on rajattu suoraan taksonomian ulkopuolelle.

Maatalous

Ympäristöministeriö pitää valtioneuvoston kannan mukaisesti teknisiä arviointikriteerejä perusteltuna monimuotoisuuden edistämisen näkökulmasta. Teknisissä arviointikriteereissä tulisi kuitenkin ottaa huomioon jäsenmaiden erilaiset luonnonolosuhteet ja niiden vaikutus alueella sovellettavissa oleviin maatalouskäytäntöihin. Ympäristöministeriö korostaa, että teknisten arviointikriteerien on annettava luotettavat puitteet biologisen monimuotoisen tukemiseksi.

Ympäristöministeriö yhtyy valtioneuvoston kantaan tavoitteesta, että maataloutta koskeva ravinnetasevaatimus kohdistuisi typen lisäksi myös fosforiin, ja että ravinteiden käytön kriteerin tulisi kohdistua rehevöitymisen kannalta kaikkiin merkityksellisiin ravinteisiin.

Metsätalous

Ympäristöministeriö korostaa, että myös metsäympäristö koskevien arviointikriteereiden tulee varmistaa, että niiden täyttyessä luonnon monimuotoisuuden ympäristötavoitetta tuetaan merkittävästi uskottavalla tavalla. Tutkijoiden YK:n globaaleja biodiversiteettineuvotteluja varten 14.1.2022 julkaisema raportti[1] korostaa, kuinka riittämättömiä nykyiset toimet ovat yhä kiihtyvän luontokadon pysäyttämiseksi. Ympäristöministeriö katsoo, että samoin kuin ilmastotavoitteiden saavuttaminen, myöskään luontokadon pysäyttäminen ilman yksityistä rahoitusta ei tule onnistumaan. Näin ollen taksonomian ympäristökriteerien ohjaava vaikutus rahoituksen kohdentamiseksi metsäympäristölle nykyisiä tyypillisiä käytänteitä kestävämpiin kohteisiin on lähtökohtaisesti positiivinen tavoite. Osa metsäyrityksistäkin on jo omatoimisesti lähtenyt toteuttamaan toiminnassaan monimuotoisuutta huomioivien kriteerien käyttämistä rahoituksen kohdentamisen perusteena[2]. Yhteisten pelisääntöjen saaminen vahvistaa näiden edelläkävijäyritysten asemaa markkinoilla.

Kuten valtioneuvoston ennakkovaikuttamismuistiossa todetaan, EU:lla on toimivaltaa ympäristö-, maatalous- ja energiasektoreilla, jotka joko suoraan tai välillisesti vaikuttavat metsiin. Ympäristöministeriö yhtyy valtioneuvoston kantaan, että metsätalouden kriteereiden täytyy olla sovellettavissa eri kasvillisuusvyöhykkeillä ja eri alueiden biologisiin lähtökohtiin ja näkee tämän vaikuttavan siihen, kuinka yksityiskohtaisia kriteerit voivat olla. Myös ympäristöministeriö näkee hyvänä valtioneuvoston tavoitteen vaikuttaa ennakkoon tavalla, joka mahdollistaa, että Suomen metsillä ja niissä harjoitetulla metsätaloudella olisi mahdollisuus täyttää teknisten arviointikriteerien vaatimukset käytännössä, ilman kohtuuttomia kustannuksia tai liian pitkälle menevää sääntelyä.

Taksonomian metsiin kohdentuvat ympäristökriteerit koskevat metsien käsittelyä ja puunkorjuuta. Näiden teknisten arviointikriteerien osalta ympäristöministeriö toteaa, ettei Suomella kansallisella tasolla ole sellaisia järjestelmiä, joiden kautta voitaisiin todentaa kriteerien määrittelemien tavoitteiden täyttyminen. Tätä selittää erityisesti nykyisen metsälain väljyys metsien käsittelytapojen osalta. Metsänhoidon suosituksissa on paljon yhtäläisyyksiä kriteereihin mm. suositus sekametsien kasvattamiseksi nykyistä enemmän. Suosituksia ei voi kuitenkaan rinnastaa ohjausvaikutukseltaan velvoittaviin viranomaismääräyksiin.

Ympäristöministeriö yhtyy valtioneuvoston muistiossa esitettyyn tulkintaan, jonka mukaan Suomen talousmetsät asettuvat teknisten arviointikriteerien kehikossa kotoperäisten viljelymetsien luokkaan. Tälle luokalle on kriteereissä esitetty 20 %:in suojeluvaade. Tämä siis koskee niitä metsätiloja, jotka haluavat osoittaa toimintansa olevan taksonomian vaatimusten mukaista ja katsovat itselleen sopivimmaksi kriteeristöksi nimenomaan luonnon monimuotoisuuden merkittävän edistämisen kriteerit. Ympäristöministeriö katsoo tämän kriteerin olevan edesauttamassa EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteiden saavuttamista.

Ympäristöministeriö muistuttaa, että taksonomianmukaisuuden osoittamiseksi riittää yhden ylätason kriteerin täyttäminen. Jos toiminta täyttää jo voimaan tulleen ilmastoa koskevan delegoidun säädöksen asettamat tekniset kriteerit, niin silloin näiden ympäristökriteerien täyttämistä ei vaadita, vaan riittää 'ei merkittävää haittaa'-kriteerien toteuttaminen.

Monimuotoisuutta merkittävästi edistävän taksonomian suojeluvaatimuksen lisäksi kotoperäisiä viljelymetsiä koskevat kriteerit on luokiteltu kahdeksan otsakkeen alle, joista ympäristöministeriö haluaa esittää muutamia huomioita liittyen kriteereihin i) Metsien rakenne, toiminnot ja koostumus ja ii) Monimuotoisuudeltaan rikkaiden metsien vaaliminen.

i) Ympäristöministeriö yhtyy valtioneuvoston muistiossa esitettyyn näkemykseen, että metsien rakennetta, toimintoja ja koostumusta koskevat kriteerit ovat keskeisiä käytännön metsätalouden näkökulmasta. Vastoin muistiossa esitettyä, ympäristöministeriön tulkinnan mukaan kriteerit eivät vaadi metsien kasvattamista eri-ikäisrakenteisina. Kriteereissä selvästi todetaan, että lehtimetsissä avohakkuu voi olla maksimissaan 1 ha ja havumetsissä 3 ha. Suomalaisessa tasaikäisessä metsätaloudessa keskimääräinen avohakkualan koko on maatasolla 1,5 ha. Sen sijaan eri-ikäisrakenteisten metsien hakkuissa puut poistetaan joko yksittäisten puiden poimintahakkuilla tai tekemällä pienaukkoja, joiden koko vaihtelee tyypillisesti välillä 0,1 – 0,3 ha. Myös kriteereissä vaatimuksena oleva kaikkien puuikäluokkien löytyminen metsiköstä koskee ympäristöministeriön tulkinnan mukaan tiettyjä kohteita, ei kaikkia taksonomian ympäristökriteereihin mukaan hyväksyttäjä metsiä. Kriteerien teksti on tältä osin tulkinnanvaraista ja sitä tulisi selkeyttää.

   Vaatimuksen kasvattaa kolmea kotoperäistä lajia ympäristöministeriö toteaa olevan hyvin linjassa Suomen metsänhoitosuosituksissa jo vuosikymmenien ajan olleen tavoitteen kanssa kasvattaa enenevissä määrin metsät sekametsinä. Ilmastonmuutoksen aikakaudella ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen näkökulmasta monilajisten ja monikerroksisten sekametsien kasvattaminen on tutkimuksissa tunnistettu keskeiseksi strategiaksi varautua lisääntyviin metsiin kohdistuviin häiriöihin.

ii) Ympäristöministeriö toteaa monimuotoisuudeltaan rikkaiden metsien vaalimisen olevan tavoitteena tärkeä ja kriteereissä esitetyn kohteiden listauksen antavan edellytykset vaikuttaa positiivisesti tunnistettuun monimuotoisuuden heikkenemiseen prosessiin. Tosiasia on, että eri sääntelyelementtien kautta nykyisin tulevat kestävyysvaatimukset eivät vaikuta esim. Suomen vanhojen metsien hakkuisiin siinä määrin, että vanhojen metsien lajien uhanalaistumiskehitys olisi saatu pysäytettyä.

Palauttaminen ja ennallistaminen

Ympäristöministeriö toteaa, että ennallistamisen ja suojelun kriteerit ovat linjassa luontokadon pysäyttämiselle asetettujen tavoitteiden kanssa ja ne ovat käytössä olevien hyvien käytäntöjen sekä voimassa olevan EU-lainsäädännön mukaisia ja kannattaa ekologisen kompensaation rajaamista taksonomian mukaisen ennallistamisen rahoituksen ulkopuolelle.

Jätehuolto

Ympäristöministeriö katsoo, että jätehuoltoa käsittelevät tekniset arviointikriteerit ovat hyvin perusteltuja. Vaarallisten jätteiden poltto tähän erikoistuneissa laitoksissa on tärkeää sisällyttää yksiselitteisesti kriteereihin. Taksonomia-asetuksen mukainen teknologia-neutraalisuus puoltaisi jätteen energiana hyödyntämistä etusijajärjestyksen mukaisesti tapauksissa, joissa jätteen kierrätys ei ole esimerkiksi teknisistä syistä tai haitattomien

materiaalikiertojen varmistamiseksi mahdollista. Komission tulisi huomioida tämä jatkotyössään.

Viitteet

[1] https://www.eurekalert.org/news-releases/940509
[2] https://www.hs.fi/talous/art-2000008529704.html